

RAADSVOORSTEL	
Raadsvergadering	30 januari 2025
Voorstelnummer	D819004
Datum raadsvoorstel	10 december 2024
Portefeuillehouder(s)	Burgemeester Nieuwland
Commissie	SAZ / RO (gecombineerd)
Datum commissie	16 januari 2025
Soort agendering	Ter besluitvorming
Agendapunt	
Opsteller	Presidium
Bijlagen:	3

Onderwerp: Principebesluit bestuurlijke toekomst Uitgeest

Voorgesteld besluit

De gemeenteraad besluit:

1. In te stemmen met het principebesluit dat 'Uitgeest fuseert met één of meer gemeenten' (conform scenario 3 in het bestuurskrachtonderzoek).
2. Het college opdracht te geven om nu het volgende te doen:
 - a. Een regionale verkenning uit te voeren waarbij in elk geval wordt gesproken met alle aan Uitgeest grenzende gemeenten, alle BUCH-partners, de andere gemeenten in de regio's Alkmaar en IJmond én daarnaast met de provincie Noord-Holland;
 - b. In het kader van de regionale verkenning het volgende in beeld te brengen:
 - i. hoe gemeenten in kwestie kijken naar de bestuurlijke toekomst van Uitgeest;
 - ii. welke rol de gemeenten in kwestie hierbij voor zichzelf zien weggelegd;
 - iii. op welke van de voor Uitgeest belangrijke elementen uit het bestuurskrachtonderzoek de gemeenten in kwestie zouden kunnen en willen bijdragen;
 - iv. welke aandachtspunten de gemeenten in kwestie aan gemeente Uitgeest meegeven voor het vervolgproces.
 - c. Op basis van het bestuurskrachtonderzoek, in overleg met de raad, een Nota van Eisen op te stellen die de raad in een volgende fase kan hanteren als uitgangspunt;
 - d. Een voorstel uit te werken voor het vervolgproces, inclusief inwonerparticipatie in dit vervolgproces, op basis van ervaringen van andere fusieprocessen en de regionale verkenning;
 - e. De opbrengst van verkenning, de Nota van eisen én het voorstel voor het vervolgproces ter besluitvorming aan de raad voor te leggen in april 2025.
3. Voor de voortgang en de uitvoering van de opdracht, zoals omschreven in beslispunt 2, aan het college een budget van € 40.000 beschikbaar te stellen ten laste van de algemene reserve én dit te verwerken in de 1ste FIRAP 2025.
4. Het college opdracht te geven om namens de raad de inwoners van Uitgeest, medewerkers van de BUCH en samenwerkingspartners (gemeenten, provincies en GR-en) op gepaste wijze te informeren over dit principebesluit.

Geheimhouding

☐ Ja ☒ Nee

KERNBOODSCHAP

Met dit raadsvoorstel neemt de gemeenteraad het principebesluit om de gemeente Uitgeest met één of meerdere gemeenten bestuurlijk te laten fuseren. Voor de raad is hierbij doorslaggevend dat op die manier het niveau van voorzieningen in Uitgeest en daarmee het dorpse karakter het beste behouden kan blijven op de lange termijn. Veel inwoners van Uitgeest vinden dat behoud van voorzieningen en het eigen karakter belangrijker dan bestuurlijke zelfstandigheid.

Met dit besluit wordt de richting voor fusie bepaald, maar het is nog geen keuze voor specifieke fusiepartners. Dit raadsvoorstel geeft een opdracht om die keuze nu verder te gaan onderzoeken. Dat start met een regionale verkenning en gesprekken met gemeenten in de regio. Een definitief besluit over fusie met één of meerdere gemeenten volgt later.

INLEIDING

Op 9 november 2023 heeft de gemeenteraad van Uitgeest besloten om een onderzoek uit te laten voeren naar de bestuurskracht van de gemeente. Onder meer de financiële situatie van Uitgeest, de ervaren bestuurskracht van de gemeente en de samenwerking binnen de BUCH waren hiervoor de aanleiding.

Drie toekomstscenario's voor de gemeente zijn:

1. Uitgeest blijft zelfstandig en onderdeel van de BUCH
2. Uitgeest blijft zelfstandig met een eigen ambtelijke organisatie
3. Uitgeest fuseert met een andere gemeente

Dit onderzoek is in het eerste halfjaar van 2024 uitgevoerd door onafhankelijk onderzoeksbureau Necker. Dit is gedaan in samenspraak met de gemeenteraad. Op zeven opgaven, die door de raad zijn vastgesteld, zijn de krachten en kwetsbaarheden van Uitgeest in beeld gebracht. Dit is beschreven in het bestuurskrachtonderzoek (bijlage 2). Bijna 1.000 inwoners van Uitgeest hebben meegedacht in de Inwonersconsultatie (bijlage 3). Beide rapporten zijn op 1 juli 2024 opgeleverd.

Op 4 juli hebben de onderzoekers het rapport besproken met de gemeenteraad en het college. Voor elk van de drie scenario's zijn de vijf belangrijke bestuurlijke overwegingen uitgewerkt. De voor- en nadelen van de drie toekomstscenario's voor Uitgeest zijn aan de hand van deze overwegingen beschreven in de Notitie toekomstscenario's (bijlage 4).

De gemeenteraad heeft op 30 september 2024 tijdens een openbare bijeenkomst inwoners geïnformeerd over de uitkomsten van het onderzoek en de drie toekomstscenario's. Inwoners hebben tijdens deze openbare bijeenkomst van de mogelijkheid gebruik gemaakt om aandachtspunten mee te geven aan de gemeenteraad richting haar besluitvorming (bijlage 5).

Op 14 november zijn de resultaten van het voorgaande oriënterend besproken tijdens een gecombineerde bijeenkomst van de commissies van de gemeenteraad. Hierbij hebben de raadsleden en commissieleden argumenten gewisseld en gewogen voor de verschillende scenario's.

Na overleg met de gemeenteraad op 26 november is dit raadsvoorstel opgesteld om een principebesluit als eerste stap te nemen. Het voorstel hierbij is om te kiezen voor het scenario 3 waarbij Uitgeest op termijn bestuurlijk gaat fuseren met één of meer gemeenten. Welke gemeente dat is, dat moet het vervolgproces gaan uitwijzen. De raad zal daar pas op een later moment een keuze in maken.

ARGUMENTEN

Het principebesluit voor een toekomstige bestuurlijke fusie van Uitgeest (waarmee de gemeente op termijn niet langer als zelfstandige gemeente blijft bestaan) ligt zwaar op de maag voor alle leden van de gemeenteraad van Uitgeest. De volgende argumenten zijn hierbij doorslaggevend geweest om dit besluit nu voor te leggen voor besluitvorming.

- Op de langere termijn wordt bestuurlijke zelfstandigheid van Uitgeest een steeds grotere uitdaging met grotere consequenties. Bestuur en ambtelijke organisatie hebben weinig bestuurskracht. Er is gebrek aan voldoende financiële middelen om te kunnen investeren in de gemeente. Deze zaken zorgen voor een steeds verdere achteruitgang van maatschappelijke voorzieningen. Dit raakt ook de dienstverlening aan inwoners. Het is bovendien onontkoombaar dat woonlasten voor inwoners in Uitgeest verder gaan stijgen als de huidige situatie wordt voortgezet. Ook verdere bezuinigingen zullen nodig zijn. Deze bezuinigingen zullen de samenleving harder raken.
- Het behoud van het eigen, dorpse karakter van Uitgeest met een goed niveau van voorzieningen voor alles wat je dagelijks nodig hebt, is vanwege het voorgaande voor de gemeenteraad het belangrijkste. Een forse stijging van de woonlasten om dit zelf te betalen heeft weinig draagvlak. Uit de inwonersconsultatie blijkt dat inwoners meer hechten aan een goed en vitaal voorzieningenniveau in Uitgeest dan aan bestuurlijke zelfstandigheid. De raad maakt daarom het zelfstandig bestuurlijk voortbestaan van de gemeente ondergeschikt aan het belang van de eigenheid en het voorzieningenniveau van Uitgeest.
- Het eigen karakter van Uitgeest wordt gevormd door het dorp, het uitgestrekte buitengebied en vooral door de inwoners. Het voorzieningenniveau van winkels, ontmoetingsplaatsen en het sociale leven (evenementen en verenigingen) zijn hier ook belangrijke bouwstenen voor. Ontwikkelingen zoals de krappe, dure woningmarkt, toenemende vergrijzing in combinatie met afnemende maatschappelijke inzet en beperkte gemeentefinanciën zetten dit karakter en het behoud hiervan onder druk. Ook in de toekomst willen raad en inwoners dat het dorpse karakter van Uitgeest in zijn eigenheid behouden kan worden. Bij een toekomstige bestuurlijke fusie ziet de gemeenteraad hiervoor voldoende mogelijkheden, die wel de nodige aandacht vergen.
- Voor de toekomst van Uitgeest en om de kwaliteiten die inwoners in Uitgeest herkennen te behouden zijn er nog drie zaken van belang. De toekomstige gemeente waar Uitgeest onderdeel van wordt, moet beschikken over voldoende bestuurskracht. De financiën moeten gezond zijn en investeringen mogelijk maken. Ook is de keuze voor een duidelijke regionale oriëntatie nodig om voor de inwoners van Uitgeest meer voor elkaar te krijgen in de regio.

Verdere argumenten voor de scenariokeuze zijn te vinden in het bestuurskrachtonderzoek (bijlage 2) en de notitie Toekomstscenario's (bijlage 4) bij dit raadsvoorstel.

TOELICHTING OP DE BESLISPUNTEN

Hierna worden de afzonderlijke beslispunten van het voorliggende raadsvoorstel toegelicht.

1. *In te stemmen met het principebesluit dat ‘Uitgeest fuseert met één of meer gemeenten’ (conform scenario 3 in het bestuurskrachtonderzoek).*

Met dit beslispunt spreekt de gemeenteraad van Uitgeest uit dat scenario 3 met dit principebesluit wordt gekozen. Vanuit dit scenario voor de bestuurlijke toekomst wordt vanaf nu verder gewerkt. Er zijn nog meer besluiten nodig om daadwerkelijk te komen tot een fusie, vandaar dat wordt gesproken over een principebesluit.

2. *Het college opdracht te geven om nu het volgende te doen:*

- a. *Een regionale verkenning uit te voeren waarbij in elk geval wordt gesproken met alle aan Uitgeest grenzende gemeenten, alle BUCH-partners, de andere gemeenten in de regio's Alkmaar en IJmond én daarnaast met de provincie Noord-Holland;***
- b. *In het kader van de regionale verkenning het volgende in beeld te brengen:***
 - i. *hoe gemeenten in kwestie kijken naar de bestuurlijke toekomst van Uitgeest;***
 - ii. *welke rol de gemeenten in kwestie hierbij voor zichzelf zien weggelegd;***
 - iii. *op welke van de voor Uitgeest belangrijke elementen uit het bestuurskrachtonderzoek de gemeenten in kwestie zouden kunnen en willen bijdragen;***
 - iv. *welke aandachtspunten de gemeenten in kwestie aan gemeente Uitgeest meegeven voor het vervolgproces.***

De raad geeft het college met beslispunt 2 een opdracht mee voor de komende fase.

Het eerste onderdeel van deze opdracht is het uitvoeren van een regionale verkenning. Deze verkenning bestaat uit gesprekken met gemeenten. Deze gesprekken zijn van belang om een regionaal beeld te krijgen van hoe er wordt gekeken naar Uitgeest. Uitgeest nodigt hiervoor breed uit. Alle aangrenzende gemeenten (Alkmaar, Castricum, Heemskerk, Wormerland en Zaanstad) worden uitgenodigd, alle BUCH gemeenten (naast Castricum dus ook Bergen NH en Heiloo), de andere gemeente in de regio Alkmaar (Dijk en Waard) en de andere gemeenten in de regio IJmond (Beverwijk en Velsen). Ook met de provincie Noord-Holland wordt een gesprek gevoerd. Als andere gemeenten naast bovenstaande gemeenten met Uitgeest willen spreken dan staat Uitgeest hiervoor open.

In deze regionale verkenning worden vier vragen aan de orde gesteld. Deze moeten een eerste beeld geven voor de gemeente Uitgeest. Hierna kan een vervolgproces worden gestart.

c. *Op basis van het bestuurskrachtonderzoek, in overleg met de raad, een Nota van Eisen op te stellen die de raad in een volgende fase kan hanteren als uitgangspunt;*

Gelijktijdig met de regionale verkenning stelt het college een Nota van Eisen op. In deze Nota van Eisen komen alle elementen te staan die voor Uitgeest belangrijk zijn in een volgende fase, als de gesprekken over een fusie met andere gemeente(n) concreter worden.

Met het bestuurskrachtonderzoek zijn deze bouwstenen al grotendeels in kaart gebracht. Ook inwoners hebben in de Inwonersconsultatie hier al het nodige meegegeven. Het college gaat over deze Nota van Eisen met de raad in gesprek om een gedragen voorstel te kunnen doen.

d. *Een voorstel uit te werken voor het vervolgproces, inclusief inwonerparticipatie in dit vervolgproces, op basis van ervaringen van andere fusieprocessen en de regionale verkenning;*

Het college werkt een voorstel uit voor het vervolgproces na de eerste verkenning. Voor het voorstel voor dit vervolgproces wordt de ervaring van andere bestuurlijke fusieprocessen meegenomen. Ook de uitkomsten van de regionale verkenning (Welke gemeenten willen in gesprek met Uitgeest? Hoe zien zij het proces voor zich?) wegen hierin mee. Het college stelt, in afstemming met de gemeenteraad hiervoor een voorstel op.

Een belangrijk onderdeel van deze vervolgfase na de verkenning is ook de wijze waarop inwoners van Uitgeest, ondernemers en maatschappelijke organisaties worden betrokken bij dit proces. In deze volgende fase wordt immers een keuze gemaakt voor één of meer fusiepartners. Een keuze die leeft onder de inwoners van Uitgeest en waarbij zij ook betrokken willen worden. De manier waarop dat gaat gebeuren wordt uitgewerkt door het college in dit voorstel.

e. De opbrengst van verkenning, de Nota van eisen én het voorstel voor het vervolgproces ter besluitvorming aan de raad voor te leggen in april 2025.

De raad geeft het college met deze beslispunten een tijdpad mee: drie maanden na dit besluit moet deze verkennende fase zijn afgerond. De raad kan dan de volgende stap zetten.

3. Voor de voortgang en de uitvoering van de opdracht, zoals omschreven in beslispunt 2, aan het college een budget van € 40.000 beschikbaar te stellen ten laste van de algemene reserve én dit te verwerken in de 1ste FIRAP 2025.

Met dit beslispunt stelt de raad geld beschikbaar om het college de opdracht te laten uitvoeren. Het college zal hier namelijk extra capaciteit op moeten inzetten. De raad wil voorkomen dat het proces hierdoor vertraging kan oplopen. (zie verder het kopje 'financiën')

4. Het college opdracht te geven om namens de raad de inwoners van Uitgeest, medewerkers van de BUCH en samenwerkingspartners (gemeenten, provincies en GR-en) op gepaste wijze te informeren over dit principebesluit.

Na het nemen van het principebesluit is communicatie naar inwoners, medewerkers van de BUCH en samenwerkingspartners in de regio belangrijk. Het college krijgt de opdracht met dit beslispunt om dit passend vorm te geven. De hoofdlijn van de communicatie wordt door het college afgestemd met de stuurgroep uit de gemeenteraad.

- Voor **inwoners** van Uitgeest is het hierbij belangrijk om te weten dat dit principebesluit een eerste stap in een langer proces is. De raad van Uitgeest kiest bij een besluit voor fusie voor een bestuurlijke toekomst van Uitgeest waarbij de gemeente niet langer zelfstandig is, maar in een nieuwe gemeente samengaat. De weg daarnaartoe kent nog verschillende stappen, waaronder de keuze voor een of meer fusiepartners. Inwoners worden hierbij ook betrokken.
- Voor **medewerkers** van de BUCH is het belangrijk om te weten dat het gevolg van dit principebesluit op termijn waarschijnlijk zal zijn dat het aantal bestuurlijke opdrachtgevers binnen de werkorganisatie met in elk geval 1 afneemt. Vooralsnog verandert er echter niets en blijft de wederzijdse samenwerking bestaan.
- Voor **samenwerkingspartners** is het belangrijk op de hoogte te zijn van het principebesluit en de stappen die Uitgeest zal nemen in het vervolg. Voor gemeenten die ook worden uitgenodigd voor gesprekken is het belangrijk om te weten wat het doel en de inhoud van deze gesprekken is. Zo kunnen zij zich hierop voorbereiden.

DOOR DE RAAD OVERWOGEN ALTERNATIEVEN

Naast het voorgestelde scenario 3 (*Uitgeest fuseert met één of meer gemeenten*) zijn er door de gemeenteraad twee andere scenario's onderzocht en overwogen. Deze staan ook beschreven in het

bestuurskrachtonderzoek (bijlage 2) en de notitie toekomstscenario's (bijlage 4) met uitgebreide motivering. Hieronder vatten we in het kort de kern en belangrijkste argumenten hier samen.

Scenario 1. Uitgeest blijft zelfstandig en onderdeel van de BUCH

In dit scenario behoudt Uitgeest zijn bestuurlijke zelfstandigheid en blijft de ambtelijke ondersteuning zoals deze nu is georganiseerd vanuit de BUCH-werkorganisatie. Een belangrijk argument om voor dit scenario te kiezen is dat Uitgeest in elk geval op de korte termijn zijn zelfstandigheid kan behouden. Uit het bestuurskrachtonderzoek blijkt evenwel dat de kwetsbaarheden van de huidige situatie (onvoldoende strategisch vermogen en bestuurskracht, een kwetsbare financiële situatie) lastig kunnen worden opgelost. Binnen de BUCH zijn verdere harmonisatie van beleid en aanvullende investeringen in de ambtelijke organisatie noodzakelijk om de huidige kwetsbaarheden op te lossen, voor Uitgeest betekent dit op middellange termijn een substantiële stijging van de bijdrage aan de BUCH. Op de langere termijn zal een bestuurlijke fusie (binnen de BUCH) onvermijdelijk zijn.

Scenario 2. Uitgeest blijft zelfstandig met een eigen ambtelijke organisatie

In dit scenario verlaat Uitgeest de ambtelijke werkorganisatie BUCH en richt een eigen ambtelijke organisatie op. Bestuurlijk blijft Uitgeest ook zelfstandig. Het voordeel van dit scenario is gelegen in de ambtelijke en bestuurlijke regie die Uitgeest daarmee herneemt. Aan dit scenario zijn, volgens uitkomsten van het onderzoek, grote risico's verbonden. Het uittreden uit de BUCH brengt forse kosten en risico's met zich mee waarvoor geen financiële compensatie hoeft te worden verwacht. Bovendien is het zeer de vraag of een capabele organisatie in de huidige arbeidsmarkt kan worden ingericht. De financiële gevolgen voor Uitgeest en daarmee voor de woonlasten van inwoners zullen daarmee aanzienlijk zijn.

RISICO'S/ONZEKERHEDEN

De gemeente Uitgeest spreekt met het principebesluit uit dat zij bestuurlijk wil fuseren met één of meerdere partners. Er is nog niet besproken met welke gemeente(n) een bestuurlijke fusie kan plaatsvinden. Na het besluit van de gemeenteraad zal het proces voor het zoeken naar een geschikte partner(s) aanvangen, allereerst met een verkenning. Het verloop van dit proces is onzeker, er zijn kosten aan verbonden en het tijdspad is ook (mede) afhankelijk van derden.

FINANCIËN

Het principebesluit voor bestuurlijke fusie heeft op zichzelf geen directe financiële consequenties. In dit voorstel (beslispunt 3) is een budget van 40.000 euro opgenomen voor het uitvoeren van de vervolgstap door het college. Dit budget wordt ten laste van de algemene reserve gebracht én verwerkt in de 1ste FIRAP 2025, conform de financiële afspraken.

Het college zal ten behoeve van de volgende fase opnieuw een raming maken van de benodigde middelen. Eventueel nog overgebleven budget van de nu beschikbare middelen wordt hierin dan meegenomen. Bij een (toekomstig) definitief besluit tot fusie zal ook een raming worden gevoegd van de kosten van het traject van bestuurlijke fusie en de bijdrage die het Ministerie van Binnenlandse Zaken daarvoor beschikbaar stelt. Hiervan kan nu nog geen gebruik worden gemaakt.

PARTICIPATIE

Bij de uitvoering van het onderzoek naar de bestuurskracht en toekomstscenario's zijn inwoners op verschillende manieren betrokken. Bijna 1.000 inwoners hebben een vragenlijst ingevuld. Daarnaast zijn er verschillende gesprekken gevoerd met inwoners en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en bedrijven. Ook heeft op 30 september 2024 een openbare bijeenkomst plaatsgehad om inwoners te informeren over de uitkomsten van het onderzoek. Bezoekers hebben hier ook de mogelijkheid gehad om aandachtspunten mee te geven richting de besluitvorming.

Over dit principebesluit worden inwoners geïnformeerd namens de gemeenteraad. Voor de communicatie gebruikt de gemeente een speciaal daarvoor ingerichte pagina op de website, de lokale en regionale kranten en via sociale media.

In de eerstvolgende fase zal het college participatie organiseren voor gemeenten in de regio. Ook zal voor het vervolgproces daarna, waarin één of meerdere fusiepartners worden onderzocht, een voorstel worden uitgewerkt voor de wijze waarop inwoners, organisaties en ondernemers in Uitgeest hierin worden betrokken (beslispunt 2d).

UITVOERING, PLANNING EN ORGANISATIE

De uitvoering van dit besluit wordt door het college opgenomen als uitvoering van de beslispunten 2, 3 en 4. Daar waar nodig en gewenst wordt de gemeenteraad betrokken via de bestaande stuurgroep voor de bestuurlijke toekomst.

De (voorlopige) planning voor de vervolgstappen is als volgt:

- Regionale verkenning en uitwerking Nota van eisen en vervolgproces (februari – maart 2025).
- Besluitvorming over de uitkomsten van de verkenning en het vervolg (april 2025).
- Onderzoek- en keuzeprocess met potentiële fusiepartners (tweede en derde kwartaal van 2025, dit is mede afhankelijk van potentiële fusiepartners).
- Definitieve besluitvorming fusiepartner en toekomstscenario fusie (PM).

Met deze planning zijn een formele start van de herindelingsprocedure (conform de wet Arhi) en een daadwerkelijke fusie van gemeenten in de periode 2026 – 2028 te voorzien.

BIJLAGEN

1. Ontwerp raadsbesluit Principebesluit bestuurlijke toekomst Uitgeest
2. Rapport Bestuurskracht en toekomstscenario's gemeente Uitgeest
3. Rapportage Inwonersconsultatie
4. Notitie toekomstscenario's voor Uitgeest
5. Verslag Openbare bijeenkomst bestuurlijke toekomst Uitgeest